

บูรณาการสุนทรียศาสตร์ในทางโลก และ ทางธรรม เพื่อปรับใช้ในชีวิต

Integration of worldly aesthetics and Moral aesthetics to apply them in life

พระครูใบฎีกาทวีศักดิ์ ใต้ศรีโคตร

Phrakhrubadika Taveesak Taisrikhot

พระมหาสรารวุธ โปธิศรีขาม

Phramaha Sarawut Phosrikham

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Loei Buddhist College, Thailand

Received November 6, 2022, Revised December 2, 2022, Accepted January 4, 2023

บทคัดย่อ

สุนทรียศาสตร์ทางโลก หรือ ความงามอย่างสมมติสังขจะ อันเป็นความงามตามภาษาโลกที่เกิดขึ้นจากการปรุงแต่งของประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และ กาย แม้ความงามเหล่านี้จะวิจิตรเพียงใดก็มีใช้สิ่งยั่งยืน จึงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น แต่ที่พรรณนาความงามอย่างพิศดารก็เพื่อให้มนุษย์เกิดศรัทธาในการให้ทาน รักษาศีล และ เจริญภาวนา ส่วนสุนทรียศาสตร์ทางธรรม หรือ ความงามอย่างปรมาตมสังขจะ อันเป็นความงามจริงแท้ เป็นเรื่องของการปฏิบัติตามธรรมวินัย คือ การละเว้นชั่วด้วยกาย วาจา ใจ เรียกว่า ศีลงาม การเพียรพยายามปฏิบัติธรรม เรียกว่า ธรรมงาม การหลุดพ้นจากอาสวะกิเลส เรียกว่า ปัญญางามสุนทรียศาสตร์ทางโลก และ สุนทรียศาสตร์ทางธรรม จะเกื้อกูลกันและกัน ฉะนั้น ในการนำสุนทรียศาสตร์ทางโลก และ ทางธรรม มาปรับใช้ในชีวิตจึงต้องให้เป็นไปอย่างสมดุลย์

คำสำคัญ: บูรณาการ, สุนทรียศาสตร์, สุนทรียศาสตร์ทางโลก, สุนทรียศาสตร์ทางธรรม

Abstract

Secular aesthetics or hypothetical aesthetics, it is a worldly beauty that arises from the manipulation of the five senses: eye, ear, nose, tongue, and body. No matter how beautiful these beauties are, they are not lasting. Therefore, should not be entrusted with. But the strange portrayal of external beauty is for people to have faith in giving alms, keeping precepts, and meditating.

As for the Moral aesthetics, or the beauty of absolute truth. It is about the practice of Dhamma and Discipline, which is to abstain from evil by body, speech, and mind, which is called moral virtue. Efforts and efforts to practice the Dharma is called the beautiful Dharma, breaking free from the taint of defilements is called the beauty of wisdom.

Secular aesthetics and Moral aesthetics and support each other. Therefore, bringing both to apply in life, it must be harmonious.

Keywords: Integration, Aesthetics, Secular aesthetics, Moral aesthetics

บทนำ

สุนทรียศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาว่าด้วยเรื่องความสวย ความงาม ความไพเราะ ความมีศิลปะ สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส แล้วเกิดความรู้สึกปีติยินดี อิ่มเอมใจ พอใจ และชื่นชมในสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น อารมณ์เหล่านี้คือ สุนทรียะ หรือ ความงาม เช่น บทกวี ศิลปะประเพณี ศิลปะดนตรี ศิลปะการแสดง ตลอดจนทัศนศิลป์ ต่างก็มีสาระว่าด้วยความงามในมุมมองเดียวกัน กล่าวคือ เพื่อเปลี่ยนแปลงโลกให้สวยงาม ไพเราะ สนุกสนาน น่าคิด น่าจดจำ หรือน่าตื่นเต้น มากกว่าโลกที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ สุนทรียศาสตร์ที่ก่อให้เกิดรูปแบบศิลปะแฝงอยู่ในร่มเงาของพุทธศาสนา ซึ่งเป็นส่วนที่ถูกนำมาพอกพูนเป็นเปลือกห่อหุ้มแก่นภายใน มุมมองดั้งเดิมของพุทธ ปฏิสเสศต่อสิ่งที่ผลิตเพลิอันเกิดจากความงามของโลก ซึ่งถือว่านอกจากจะไม่ใช่สิ่งอันเป็นสาระต่อสัจจะเบื้องต้นกับชีวิตแล้ว ยังเป็นสิ่งที่ลวงให้หลงไปตามความรู้สึกในขณะที่สัมผัส สิ่งดังกล่าวทั้งหมดควร

หลีกเลี่ยงไปสู่มิติสัจธรรม นำชีวิตอันเป็นวิธีการหลุดพ้นทุกข์ได้ ด้วยขอบเขตของศิลปะบริสุทธิ์เป็นตัวกำกับ แต่หากลองปรับการมองจากแนวคิดที่ว่าด้วยศาสนาสู่นำแนวคิดของปรัชญา ก็เป็นศาสนาที่ไม่ใช่เรื่อง ลึกลับแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามกลับมีเหตุผลรองรับ พร้อมกับการนำมาพิสูจน์ เพื่อสัมผัสกับความ จริงได้ทุกแง่มุมในเชิงปฏิบัติ (เครือจิต ศรีบุญนาถ, 2542.)

จากคำกล่าวของนักวิชาการท่านนี้ จึงทำให้ผู้เขียนเชื่อมมุมมองของสุนทรียะทางโลก อันเป็น ความจริงทางโลก หรือปรัชญา กับ สุนทรียะทางธรรม อันเป็นความจริงทางธรรม เพื่อนำคุณค่าความ งามทางโลก และ ทางธรรม ไปใช้ในการดำเนินชีวิต

ความหมายของสุนทรียศาสตร์

สุนทรียศาสตร์มาจากศัพท์ว่า สุนทร+ศาสตร์ วิชาที่ว่าด้วย ความซาบซึ้ง ในคุณค่าของสิ่ง งดงามไพเราะ หรือรื่นรมย์ ไม่ว่าจะเป็นธรรมหรือในงานศิลปะ ส่วนใหญ่จะออกมาในลักษณะปรัชญา หรือทฤษฎี ทั้งในเชิง จิตวิทยา จริยศาสตร์ สังคมศาสตร์ รวมไปถึงการวิจารณ์ศิลปะและรสนิยม ความรู้สึกนี้เจริญได้ด้วยประสบการณ์หรือการศึกษา อบรม ฝึกฝน จนเป็นอุปนิสัยก่อเกิดเป็นรสนิยม (taste) ซึ่งย่อมจะแตกต่างกันในแต่ละบุคคล (The Royal Institute, 2530)

ส่วนคำว่า Aesthetics มาจากรากศัพท์ภาษากรีกโบราณ คำว่า aesthetikos บางครั้งใน ภาษาอังกฤษอาจจะเขียนได้สองแบบ คือ Aesthetics และ Esthetics ตามความหมายดั้งเดิมนั้น แปลว่า ความไวต่อความรู้สึก (sensitive) ความตื่นตื้น (sentient) หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ ความรู้สึกซึ่งจะได้มาจากภาษากรีกว่า aisthanomai แปลว่า ฉันรับรู้, ฉันรู้สึก, ฉันสัมผัสได้ (I perceive, feel, sense) (Nigel Wilson, 2010)

แลงเฟลด์ (Langfeld) กล่าวว่า “ความงามไม่ได้ขึ้นอยู่กับบุคคลเพียงอย่างเดียว และไม่ได้ขึ้นอยู่กับวัตถุ เพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับทั้งสองสิ่งคือ จิตและวัตถุ” (อมร โสภณวิเชษฐวงศ์, 2520)

รวมความแล้วก็เป็นวิชาที่ว่าด้วย ความงาม ความซาบซึ้ง ในคุณค่าของสิ่งนั้นๆ ทั้งในธรรมชาติและสิ่ง ที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่ที่น่าสังเกตตามคำกล่าวของพระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตโต) ที่ว่า “สุนทรียศาสตร์ ในปรัชญาตะวันตก ส่วนใหญ่ไม่มีความเกี่ยวเนื่องในศาสนาโดยตรง โดยปรัชญาเมธีแต่ละท่านมีอิสระใน กรอบความคิดของตนเอง และนำเสนอทฤษฎีตามความคิดของตนเองได้ค่อนข้างอิสระ จนบางครั้งมี ความขัดแย้งกับศาสนจักรและอาณาจักร ทำให้ปรัชญาเมธีหลายคนถูกลงโทษโทษและถูกประหารชีวิต ดังเช่น โสคราตีส” (พระราชวรมุนี ,ประยูร ธมฺมจิตโต, 2544)

บทความนี้จึงใคร่ค้นหาความลงตัวของปรัชญา เพื่อนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนี้

สุนทรียศาสตร์ในทางโลก

สุนทรียศาสตร์ทางโลกที่จะค้นหาในที่นี้จะยกตัวอย่างจากพระไตรปิฎกมาบางส่วนเท่านั้น เช่น

1. สุนทรียศาสตร์ของสรีระร่างกาย เช่น ในคาถาธรรมบท กล่าวถึงลักษณะเบญจกัลยาณี ของพระนางวิสาขาว่า “ผมของหญิงผู้มีบุญมาก เป็นเช่นกับกำหางนกยูง แก่ปล่อยระชายผ้านุ่งแล้วกลับมีปลายงอนขึ้นตั้งอยู่นี้ชื่อว่า ผมงาม, ริมฝีปากเช่นกับผลตำลึงสุกถึงพร้อมด้วยสีเรียบชนิดสนิทนี้ชื่อว่า เนื้องาม, ฟันขาวเรียบไม่ห่างกัน งดงามดุจดุจจะเรียบแห่งสังข์ที่เขาขัดสีแล้วนี้ชื่อว่า กระจุกงาม, ผิวพรรณขอประหนึ่งพวงดอกกรรณิการนี้ชื่อว่า ผิวงาม, กิเลสหญิงแม้อคลอดแล้วตั้ง 10 ครั้ง ก็เหมือนคลอดครั้งเดียวยังสาวพรุ่งอยู่เทียวนี้ชื่อว่า วัยงาม ดังนี้แล”(ขุ.ธ.(ไทย), 41/14/77)

ในมโหสถชาดก กล่าวถึงความงามของพระนางนันทาเทวีว่า “พระนางนันทาเทวีทรงพระโฉมงามทั่วทั้งสรรพางค์ ทรงพระภูษาโกสโย มีพระสรีระเหลืองอร่าม มีสายรัดพระองค์งามด้วยทองคำ ..พระนางนันทาเทวีมีพระบาทแดงสดใส ทรงพระโฉมงาม มีสายรัดพระองค์เป็นแก้วมณีแกมทองคำ มีดวงพระเนตรดั่งนัยน์ตานกพิราบ มีพระสรีระงาม มีพระโอษฐ์แดงดั่งลูกตำลึงสุกสะอิดสะเอ้ง มีบั้นพระองค์เล็กเรียวย่างงดงามคลาที่เกดดีแล้ว และเหมือนกาญจนไพที มีพระเกสายาวดำ มีปลายงอนขึ้นเล็กน้อย มีดวงพระเนตรเชื่องดุจดวงตาของลูกเนื้อทรายที่เกดดีแล้ว และดุจเปลวเพลิงในฤดูหนาวเหมือนแม่น้ำใกล้ภูผาอันธารตาชไปด้วยไม้ไผ่ต้นเล็กๆ พระนางมีพระเพลิงงามดั่งวงอัยรา ที่สำคัญมีพระถันยุคลดงอผลมะพลับ มีพระสัณฐานสันทัด ไม่สูงนัก ไม่ต่ำนัก มีพระโขนงพองาม ไม่มากนัก”(ขุ.ชา. ม.(ไทย), 28/753- 759/299-300.)

“ในอัมพชาดก ว่าด้วยเทพธิดาอัมพปุสา “ร่างกายมีกลิ่นหอมด้วยจันทน์เหลือง เท้าทั้ง 2 ของเธออ่อนละมุนสะอาดหมดจดไม่แห้งเหี่ยว ลำขาของเธอเป็นปล้องๆ เหมือนกับงวงช้าง สะโพกของเธอเกลี้ยงเกลากลมกลิ้งผึ่งผายสวยงามเหมือนแผ่นกระดานสะกา นาภีของเธอตั้งอยู่เรียบร้อยดีเหมือนฝักดอกอุบล ปรากฏได้แต่ไกลเหมือนเกสรดอกอัญชันเขียว ถันเกิดที่ทรงงอกทั้งคู่หาขั้วมิได้ เต่งเต่าสวยงามทรงเกษียรสไว้ไม่หย่อนยาน ลำคอของเธอยาวประดุจลำคอนางเนื้อทรายเปล่งปลั่งดั่งพื้นแผ่นทองคำ ริมฝีปากของเธองามเปล่งปลั่งดั่งลิ้นหัวใจห้องที่ 4 ฟันของเธอทั้งข้างบนข้างล่างขัดสีได้อย่างเลิศด้วยไม้ชำระฟันเกิดขึ้น 2 คราว ดวงเนตรทั้ง 2 ของเธอดำขลับตามขอบดวงตาเป็นสีแดงเปล่งปลั่งดั่งเมลิทมะกล่ำทั้งยาวทั้งกว้างดูสวยงาม เส้นผมที่งอกขึ้นที่ศีรษะของเธอไม่ยาวเกินไปเกลี้ยงเกลาดี ตกแต่งด้วยหวีทองคำมีกลิ่นหอมเหมือนกลิ่นจันทน์”(ขุ.ชา.จตตาสีส (ไทย), 27/108- 117/ 613-614.)

สุนทรียะในสรีระร่างกายของพระนางเหล่านี้ เป็นที่ชื่นชมแก่ผู้พบเห็นใครๆก็อยากเป็นอยากครอบครอง แต่ดูเหมือนจะขัดกับคำสอนของพระพุทธเจ้าที่บอกว่า ให้เพ่งมनुษย์เป็นอสุภะแล้วจะเห็นธรรม ฉะนั้น พุทธศาสนิกชนจึงควรศึกษาพุทธศาสนาให้ลึกซึ้ง

สุนทรียศาสตร์ของวัตถุสิ่งของ

ในมหาราถวิมาน ว่าด้วยมหาราถวิมาน “รถคันนี้คลุมด้วยชายทอง วิจิตรด้วยรัตนะต่างๆ เป็นอันมาก เอิกอิ่งน่าเพลิดเพลินดี มีรัศมีรุ่งสว่าง โชติช่วงด้วยหมู่เทพ..รถคันนี้ดารดาษด้วยลวดลายวิจิตรมิใช่น้อย เสียงของกงฟังไพเราะดุจดนตรี ที่งอนรองดงามตกแต่งแก้วมณีวิจิตร ม้าเหล่านี้ผูกสอดแล้วแก้วมณีสูงใหญ่ว่องไว มีกำลังเร็วมาก รูใจของท่าน วิ่งไปได้รวดเร็วดังใจนึก เหล่าอัปสรทั้งหลายยืนประนมมือเด่นอยู่บนรถ เธอเหล่านั้นสวมทองตันแขน แต่งองค์ดี เอวส่วนกลางงาม มีขาและถันสมบูรณ์ นิ้วมือกลม หน้าสายน่าชม อัปสรพวกอื่น ๆ ที่ยืนประ-นมมือเด่นอยู่บนรถ มีช่องผงาม เป็นสาวรุ่น ๆ มีผมสอดแซมด้วยแก้วทับทิมและดอกไม้”(ขุ.เปต.(ไทย), 48/518 -520)

ดังนั้น สุนทรียะทางโลก ก็คือ ความงามภายนอกที่เกิดจากประสาทสัมผัสทั้ง5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และ กาย ประดับแต่งขึ้นมา ดูเหมือนว่าความงามเหล่านั้น จะขัดกันกับคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่า ให้ละให้วางอย่าหลงใหลในความงามจะนำไปสู่ทุกข์ พระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์ที่ลึกซึ้งเราจึงควรศึกษาและพิจารณาต่อไป

สุนทรียศาสตร์ในทางธรรม

ในศีลวิมังสาชาดก ว่าด้วยการพิจารณาอานิสงส์ของศีล “ได้ยินว่าศีลเป็นสิ่งดีงาม ศีลเป็นสิ่งที่ยอดเยี่ยมในโลก ดูเถิด นาคที่มีพิษร้ายแรงยังไม่เบียดเบียนใคร ๆ เพราะสำนึกอยู่ว่าตนมีศีล”(ขุ.ชา.จตุกก.(ไทย), 27/117/180.)

พระวินัยปิฎก ปรีวาร เอกุตตริกนัย จตุกกวาร กล่าวถึงความงามในบริษัทมี 4 อย่าง คือ

1. ภิกษุผู้มีศีล มีธรรมงาม จัดเป็นผู้งามในบริษัท
2. ภิกษุณีผู้มีศีล มีธรรมงาม จัดเป็นผู้งามในบริษัท
3. อุบาสกผู้มีศีล มีธรรมงาม จัดเป็นผู้งามในบริษัท
4. อุบาสิกาผู้มีศีล มีธรรมงาม จัดเป็นผู้งามในบริษัท (วิ.ป.(ไทย), 8/324/456.)

ในสังฆโสภณสูตร กล่าวว่า “บุคคลใดเป็นผู้ฉลาด และ กล่าวหาญ เป็นผู้สดับมาก และทรงจำธรรม เป็นผู้ประพาสธรรมสมควรแก่ธรรม บุคคลเช่นนั้นนั้น เรียกว่าผู้ยังหมู่ให้งาม ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา เป็นผู้มีศรัทธา สมบูรณ์ด้วยศีล เป็นพหูสูต บุคคลเหล่านี้แลยังหมู่ให้งาม บุคคลเหล่านี้เป็นสังฆโสภณ(ผู้ยังหมู่ให้งาม) แท้จริง”(อง.จตุกก.(ไทย), 35/7/18.)

ในกัลยาณสูตร ว่าด้วยศีลงามธรรมงามปัญญางาม “ภิกษุผู้มีศีล มีธรรมงาม มีปัญญางาม เรา กล่าวว่า เป็นพระอรหันตชีนาสพ อยู่จบพรหมจรรย์ เป็นบุรุษผู้สูงสุดในธรรมวินัยนี้..ภิกษุใดไม่มีการทำชั่วด้วย กาย วาจา ใจ..กล่าวภิกษุผู้มีหิรินั้นแล้วว่ามีศีลงาม..ภิกษุใดเจริญดีแล้วซึ่งธรรมทั้งหลาย อันให้

ถึงอริยมรรคญาณเป็นเครื่องตรัสรู้ที่ตนได้บรรลุแล้ว..กล่าวถึงผู้ไม่มีกิเลสเครื่องพูนขึ้นนั้นแล้ว ผู้มีธรรมอันงาม..ภิกษุผู้ซึ่งความสิ้นไปแห่งทุกข์ของตนในอภิปหานี้แล้ว..กล่าวถึงผู้ไม่มีอาสวะ สมบูรณ์ด้วยธรรมเหล่านั้นผู้ไม่มีทุกข์ ตัดความสงสัยได้แล้ว ไม่อาศัยละกิเลสทั้งหมดในโลกทั้งปวงนั้นแล้ว ผู้มีปัญญางาม”(ขุ.อิติ.(ไทย), 45/277/602-604.)

จากตัวอย่างที่นำมาแสดงนี้ ทำให้เห็นว่า สุนทรียะทางธรรม เป็นเรื่องของการปฏิบัติธรรมวินัย คือ การละเว้นชั่วด้วยกาย วาจา ใจ เรียกว่า ศีลงาม การเพียรพยายามปฏิบัติธรรม เรียกว่า ธรรมงาม การหลุดพ้นจากอาสวะกิเลส เรียกว่า ปัญญางาม จะเห็นว่าในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงสุนทรียะศาสตร์ในทางโลก และ ทางธรรม ในหลายแง่มุมทั้งเชิงรูปธรรม และ นามธรรม แต่การกล่าวถึงสุนทรียศาสตร์ในทางโลก และ ทางธรรม ข้างต้น เป็นเพียงการกล่าวในภาพรวม ยังไม่ใช่สารัตถะที่จะได้จากสุนทรียะเหล่านั้น ต่อไปนี้คือ การวิเคราะห์สารัตถะที่จะได้จากความงามในทางโลก และ ทางธรรม

วิเคราะห์สุนทรียะในทางโลก และ ทางธรรม

จากการศึกษาสุนทรียศาสตร์ในทางโลกที่ยกมาพอเป็นตัวอย่าง อันได้แก่ สุนทรียะสี่ระยะทางร่างกาย สุนทรียะจากวัตถุสิ่งของ ซึ่งเป็นความงามภายนอก ส่วนสุนทรียศาสตร์ในทางธรรม อันเป็นความงามทางด้านจิตใจ ในหัวข้อนี้จะวิเคราะห์ถึงสารัตถะแห่งสุนทรียศาสตร์ในทางโลก และ ทางธรรม เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป ดังนี้

1. พระพุทธเจ้าจะตรัสถึงสุนทรียะทางโลก จากนั้นจึงแสดงเหตุปัจจัยการได้มาซึ่งสุนทรียะทางโลก เช่น ในวันทวิมาน “ครั้งเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในมนุษย์โลก ดิฉันเห็นสมณะทั้งหลายผู้มีศีล ใฝ่ทำทั้งหลายทำให้เลื่อมใส อนึ่ง ดิฉันปลื้มใจได้กระทำอัญชลี เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ และ โภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดิฉัน”(ขุ.เปต.(ไทย), 48/49/395.)

“นารีนางหนึ่งได้ถวายผ้าอย่างดี สิ่งของอันน่ารักอย่างนี้จึงเลื่อนฐานะได้ทิพยสมบัติอันน่าปลื้มใจ อีกนางหนึ่ง ได้ถวายดอกไม้สำหรับบูชาภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาต อีกนางหนึ่งถวายของหอมสำหรับเจิมที่พระเจดีย์ อีกนางหนึ่งได้ถวายผลไม้รสอร่อย อีกนางหนึ่งได้ถวายอาหารรสเยี่ยม นางหนึ่งได้ถวายของสำหรับเจิมที่เจดีย์ของพระกัสสปทศพล นางหนึ่งยืนอยู่ในน้ำได้ถวายน้ำแก่ภิกษุผู้ฉันจังหันในเรือนางหนึ่งต้องแบ่งส่วนที่ตนได้ออกแจกจ่ายเสียก่อนจึงบริโภค นางหนึ่งเป็นทาสีอยู่บ้านผู้มีถือตัวแบ่งส่วนที่ตนได้ออกแจกจ่าย จึงได้มาเกิดเป็นนางบริจาริกาของท้าวสักกเทวราช ”(ขุ.ชา.(ไทย), 57/337/494-496.)

ใน มหารถวิมาน “ข้าพเจ้าได้เห็นพระพุทธเจ้าผู้ชนะอินทรีแล้วมีความเพียรไม่ทราม..ทรงพระนามว่ากัสสปะ ข้าพเจ้าได้เห็นพระองค์ผู้มีสุภาชิตเป็นธง ข้าพเจ้าได้ถวายข้าวและน้ำอันสะอาด ประณีตประกอบด้วยรส และจิวร..ข้าพเจ้านั้นมีใจไม่ข้องในอะไรๆ ได้อังคาส(เลี้ยงดู) พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น

ด้วยข้าว น้ำ จีวร ของเคี้ยว ของบริโภค และของลี้ม จึงรื่นรมย์อยู่ในสวรรคอันเป็นเทวบุรี” (ขุ.เปต. (ไทย), 48/ 64/522.)

ดังนั้น เหตุปัจจัยของสุนทรียะทางกาย และ สุนทรียะทางวัตถุสิ่งของ มาจากการทำบุญทำทาน การรักษาศีล เป็นต้น ความงามในแง่นี้จึงเป็นผลมาจากการประกอบกรรมดี ดังตัวอย่างข้างต้น

2. พระพุทธเจ้าจะตรัสถึงสุนทรียะทางโลก จากนั้นจึงแสดงให้เห็นว่า สุนทรียะทางโลกเป็นสิ่งไม่เที่ยงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น เช่น ในรัฐपालสูตร “จงมาดูอัฐภาพอันวิจิตรมีกายเป็นผล กระสับกระส่าย ไม่มีความยั่งยืนมั่นคง จงมาดูรูปอันวิจิตรด้วยแก้วมณีและกษุณฺฑล มีกระดูกอันหนึ่งหุ้ม ห่อไว้งามพร้อมด้วยผ้า เท้าที่ย้อมด้วยสีแดงสด หน้าทีไล่ทาด้วยจُرณฺฑ พอจะหลอกคนโง่ให้หลงได้ แต่จะหลอกคนผู้แสวงหาฝั่งคือพระนิพพานไม่ได้ ผมที่แต่งให้เป็นแปดลอนงามตาที่เยี่ยมด้วยยาหยอด พอจะหลอกคนโง่ให้หลงได้ แต่จะหลอกคนผู้แสวงหาฝั่งคือ พระนิพพานไม่ได้ กายเนาอันประดับด้วยเครื่องอลังการ ประดุจหนานยาหยอดอันใหม่วิจิตร พอจะหลอกคนโง่ให้หลงได้ แต่จะหลอกคนผู้แสวงหาฝั่งคือ พระนิพพานไม่ได้” (ม.ม.(ไทย), 21/439/34)

ในสุภาชีวิตกัมพวนิกาเถรีคาถา “ดูก่อนคนตาบอด ท่านยังจะเข้าไปใกล้ร่างที่ว่างเปล่า เหมือนพะยับแดดที่ปรากฏต่อหน้า โดยอาการลวง เหมือนต้นไม้ทองในความฝัน เหมือนรูปของมายากล ที่นักเล่นกลแสดงกลางฝูงชนว่าเป็นของจริง” (ขุ.เถรี.(ไทย), 54/472/437.)

ในส่วนสุนทรียะของวัตถุสิ่งของ แม้จะวิจิตรพิสดารเพียงใดก็ไม่ให้ยึดมั่น ดังเช่น “เวชยันตปราสาทมีร้อยชั้น ในชั้นหนึ่งๆ มีภูษาการเจ็ดร้อยๆ ในภูษาการแห่งหนึ่งๆ มีนางอัปสรเจ็ดร้อยๆ นางอัปสรผู้หนึ่งๆ มีเทพธิดาผู้บำเรอเจ็ดร้อยๆ ข้าแต่ท่านพระโมคคัลลานะ ท่านปรารถนาเพื่อจะชมสถานที่น่ารื่นรมย์ แห่งเวชยันตปราสาทหรือไม่. ในขณะนั้น ท่านมหาโมคคัลลานะ มีความดำริว่า ท้าวสักกะนี้เป็นผู้ประมาทอยู่มากนัก ถ้ากระไร เราพึงให้ท้าวสักกะนี้สังเวชเกิด จึงบันดาลอิทธาภิสังขารเอาหัวแม่เท้ากดเวชยันตปราสาทเขย่าให้สั่นสะท้านหวั่นไหว” (ม.ม.(ไทย), 19/438/149-150.)

3. พระพุทธเจ้าจะตรัสถึงสุนทรียะทางโลก จากนั้นจึงแสดงให้เห็นว่า สุนทรียะทางโลก เป็นสิ่งเกื้อกูลแก่การปฏิบัติธรรม เช่น ในมหาทักสสปเถรคาถา “ภูมิภาคเรียงรายไปด้วยแนวต้นกุ่มน่ารื่นรมย์ใจ ก็ก้องด้วยเสียงซ่างร้องนารื่นรมย์ล้วนแล้วด้วยภูเขา ย่อมทำเราให้ยินดี ภูเขาเหล่านั้นมีสีเขียวดุจเมฆงดงาม มีน้ำเย็นทรงความสะอาดไว้ ดารดาษด้วยแมลงค่อมทอง ย่อมทำเราให้รื่นรมย์ใจ ภูเขาเหล่านั้นเปรียบดังปราสาทเขียวชะอุ่มสูงตระหง่านเทียมเมฆ ก็ก้องด้วยเสียงซ่างร้องนารื่นรมย์ ย่อมทำเราให้ยินดี สถานที่เช่นนั้นเหมาะแก่เราผู้มีใจเด็ดเดี่ยวมุ่งเข้าฌาน เหมาะแก่เราผู้เป็นภิกษุมิใจเด็ดเดี่ยว มุ่งประโยชน์ (ขุ.เถร.(ไทย) 26/1059 – 1073/513-514.)

4. พระพุทธเจ้าจะตรัสถึงสุนทรียะทางธรรม จากนั้นจึงแสดงเหตุปัจจัยการได้มาซึ่งสุนทรียะทางธรรม เช่น เรื่องทาน ศีล ภาวนา ที่กล่าวมาข้างต้น ความงามภายในเป็นความงามทางด้านจิตใจ ซึ่งแท้จริงแล้วความงามทางด้านจิตใจ เป็นปัจจัยแก่ความงามภายนอก กล่าวคือ การทำกุศลกรรม เช่น ให้

ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา กุศลเหตุเหล่านี้ทำให้ได้มาซึ่ง ร่างกายงาม สิ่งของบริบูรณ์ ดังที่กล่าวใน วันทวิมาน มหารถวิมาน เป็นต้น

5. พระพุทธเจ้าจะกล่าวถึงสุนทรียะทางธรรม จากนั้นจึงแสดงให้เห็นว่า สุนทรียะทางธรรมมี อานิสงส์ยิ่ง เช่น ในบุญกิริยาวัตถุสูตร กล่าวว่า “ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานนิดหน่อย ด้วยศีลนิดหน่อย ไม่เจริญบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย เมื่อตายไป เขาเข้าถึงความเป็นผู้มีส่วนช่วยในมนุษย์ บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานพอประมาณ ด้วยศีลพอประมาณ ไม่เจริญบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย เมื่อตายไปเขาเข้าถึงความเป็นผู้มีส่วนดีในมนุษย์ บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานมีประมาณ ยิ่ง ด้วยศีลมีประมาณยิ่ง ไม่เจริญบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย เมื่อตายไป เขาเข้าถึงความเป็น สหายแห่งเทวดาชั้นจาตุมหาราช บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานเป็นอดิเรก ด้วยศีลเป็นอดิเรก ย่อม ก้าวล่วงเทวดาชั้นจาตุมหาราช, ชั้นยามา, ชั้นดุสิต, ชั้นนิมมานรดี, ชั้นปรนิมมิตวสวัตตี โดยฐานะ 10 ประการคือ อายุทิพย์ วรรณะทิพย์ สุขทิพย์ ยศทิพย์ อธิปไตยทิพย์ รูปทิพย์เสียงทิพย์ กลิ่นทิพย์ รสทิพย์ โภกฐัพพทิพย์”(อง.นวก.(ไทย, 37/126/484-486.)

การปรับใช้สุนทรียศาสตร์ทางโลก และ ทางธรรม ในชีวิต

จากการวิเคราะห์สุนทรียะทางโลก และ ทางธรรมข้างต้น สามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ดังนี้

1. ห้ามปฏิเสธหรือทำลายสุนทรียะทางโลก ดังในนิพเพติกสูตร “อารมณ์อันวิจิตรทั้งหลายในโลกย่อมตั้งอยู่ตามสภาพของตน ส่วนว่าธีรชนทั้งหลายย่อมกำจัดความพอใจในอารมณ์อันวิจิตรเหล่านั้น”(อง.ฉก.(ไทย), 36/334/767-768.)

2. ให้ปฏิบัติต่อสุนทรียะทางโลก ดังในกัลยาณสูตร “ภิกษุใดไม่มีการทำชั่วด้วย กาย วาจา ใจ.. กล่าวภิกษุผู้มีหิรินั้นแล้วว่ามีศีลงาม..ภิกษุใดเจริญดีแล้วซึ่งธรรมทั้งหลาย อันให้ถึงอริยมรรคญาณเป็นเครื่องตรัสรู้ที่ตนได้บรรลุแล้ว..กล่าวภิกษุผู้ไม่มีกิเลสเครื่องพัวพันนั้นแล้วว่ามีธรรมอันงาม..ภิกษุผู้รู้ชัดซึ่งความสิ้นไปแห่งทุกข์ของตนในอภัพนี้แล้ว..กล่าวภิกษุผู้ไม่มีอาสวะ สมบูรณ์ด้วยธรรมเหล่านั้นผู้ไม่มีทุกข์ ตัดความสงสัยได้แล้ว ไม่อาศัยละกิเลสทั้งหมดในโลกทั้งปวงนั้นแล้ว ผู้มีปัญญางาม”(ขุ.อิติ.(ไทย), 45/277 /602-604.)

ในปุณณวาทสูตร “รูปที่รู้ได้ด้วยจักขุ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เป็นที่รัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัดอยู่แล้ว ถ้าภิกษุเพลิดเพลิน พุดถึง ดำรงอยู่ด้วยความติดใจรูปนั้น นันทีย่อมเกิดขึ้นแก่เธอผู้เพลิดเพลิน พุดถึง ดำรงอยู่ด้วยความติดใจรูปนั้นได้ เพราะนันทิเกิด เราจึงกล่าวว่า ทุกข์เกิดนะปุณณะ..ถ้าภิกษุไม่เพลิดเพลิน ไม่พุดถึง ไม่ดำรงอยู่ด้วยความติดใจรูปนั้น นันทิของเธอผู้ไม่เพลิดเพลิน ไม่พุดถึง ไม่ดำรงอยู่ด้วยความติดใจรูปนั้น ย่อมดับไปเพราะนันทิดับ เราจึง

กล่าวว่า ทุกข์ดับนะปุณณะ” (ม.อ. (ไทย) 23/436/755) ส่วน เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ฉัมมารมณั พระองค์ก็ให้ปฏิบัติเหมือนกัน

บทสรุป

สุนทรียศาสตร์ในทางโลก ซึ่งเป็นความงามภายนอก ส่วนสุนทรียศาสตร์ในทางธรรม อันเป็น ความงามทางด้านจิตใจ เมื่อวิเคราะห์ถึงสาระสำคัญของสุนทรียศาสตร์ในทางโลก และ ทางธรรม จะเห็น ว่าพระพุทธเจ้าจะตรัสถึงสุนทรียะทางโลก จากนั้นจึงแสดงเหตุปัจจัยการได้มาซึ่งสุนทรียะทางโลก เช่น ในวันทณวิมาน ในมหารถวิมาน เป็นต้น ทรงแสดงให้เห็นว่า สุนทรียะทางโลกเป็นสิ่งที่ไม่มีเที่ยงไม่ควรวัด มั่นถึมมั่น เช่น ในรัฐपालสูตร ในสุภาชีวกำพวนิกาเถรีคาถา เป็นต้น ทรงแสดงให้เห็นว่า สุนทรียะทาง โลก เป็นสิ่งที่เกื้อกูลแก่การปฏิบัติธรรม เช่น ในมหาภัสสปเถรคาถา เป็นต้น ทรงแสดงเหตุปัจจัยการได้มา ซึ่งสุนทรียะทางธรรม เช่น เรื่องทาน ศีล ภาวนา ทรงแสดงให้เห็นว่า สุนทรียะทางธรรม มีอานิสงส์ยิ่ง เช่น ในบุญกิริยาวัตถุสูตร เป็นต้น

เมื่อเห็นความสำคัญเห็นที่มาของความงามในทางโลก และ ทางธรรม แล้ว ก็สามารถนำมาปรับ ใช้ในชีวิตได้ คือ ห้ามปฏิเสธหรือทำลายสุนทรียะทางโลก ดังในนิพเพธิกสูตร เป็นต้น แต่ให้ปฏิบัติต่อ สุนทรียะทางโลก ดังในกัลยาณสูตร เป็นต้น ดังนั้น การศึกษาเรื่องสุนทรียศาสตร์ จึงไม่ควรหลีกเลี่ยง สุนทรียศาสตร์ในทางธรรม เพราะ สุนทรียศาสตร์ทางธรรมครอบคลุมทั้ง ความจริง ความดี ความงาม สุนทรียศาสตร์ในทางธรรมเป็นความงามอันสูงสุด เป็นสัจธรรมสากลที่มนุษย์ทุกคนสามารถมาปรับใช้ ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2543). พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระราชวรมนู (ประยูร ธมมจิตโต), (2544). ปรัชญากรีก: บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก, พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศยาม.
- อมร โสภณวิเชษฐวงศ์ ผศ., (2520). ปรัชญาเบื้องต้น, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคาแหง.
- Royal Institute. (1987). Dictionary of Art: Thai English. Bangkok : Royal Institute.
- Nigel Wilson. (2010.) Encyclopedia of Ancient Greece. New York : Rutledge.